

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

قبیله نخع و نقش ان در تاریخ اسلام

مریم سعیدیان - دانشیار دانشگاه اصفهان

طرح مسئله

- یکی از مباحث مهم در بررسی تاریخ اسلام فهم جامعه شناسی تاریخی و سنتهای فرهنگی و اجتماعی موثر در شکل گیری حوادث و کشف روابط و پیامدهای آن است. تاریخ اسلام در سده های نخستین خود در بافت اجتماعی مبتنی بر پیوندهای خویشاوندی، سنت های فرهنگی و مصلحت اندیشی قومی و قبیله ای سیر می کرد.
- از این رو یکی از عناصر سازنده، جریان ساز و فعال در تحولات این دوران قبایل، رجال قبیله ای و تعاملات آنها با دیگران است.

-
- قبیله نخع یکی از قبایل عربی اثر گذار در سده های نخستین اسلامی به شمار می رود که در یک تحول معنادار از فرهنگ قبیله ای به فرهنگ اسلامی کوچ کرد و خدمات ارزنده ای را ارائه کرد.

اهمیت و ضرورت



محورهای بحث

۱ خاستگاه و موقعیت قبیله
نخع قبل از اسلام

۲ اسلام پذیری نخع و حضور آن در
تحولات سیاسی و نظامی و اجتماعی

۳- تعامل نخع با اهل بیت (ع)

۴- جایگاه نخع در علوم و فرهنگ اسلامی.

چارچوب نظری و مفاهیم

*استاد دکترا
منتظرالقائم

کتاب نقش قبیله نزع
در تاریخ اسلام و
تشیع تا پایان قرن
سوم هجری-
پژوهشگاه علوم و
فرهنگ اسلامی

رساله دکتری قبیله
مذحج-دانشگاه
اصفهان

جایگاه بزرگان و
رجال نزع در علوم و
فرهنگ اسلامی-
ادبیات و علوم انسانی

نقش قبیله نزع در
تاریخ اسلام تا پایان
قرن اول هجری-
شیعه شناسی

منابع

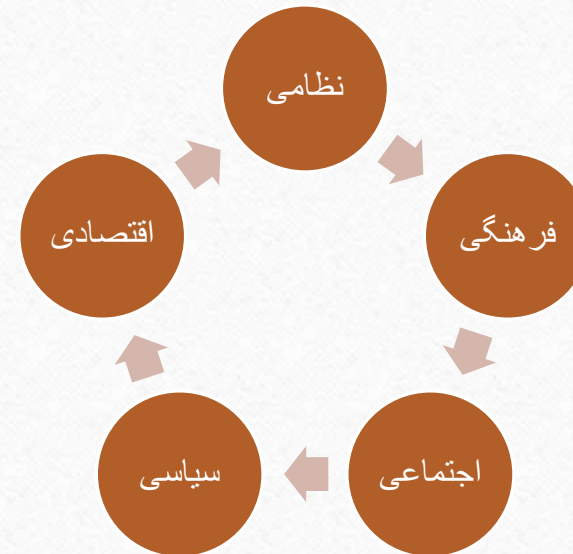
-
- انساب
 - رجال
 - تاریخ
 - شعر و ادب و لغت
 - جغرافیا
 - رجال
 - طبقات
 - سیره
 - تاریخ محلی
 - امالی
 - نوادر
 - تاریخ عمومی
 - مناقب
 - مقاتل
 - ملاحم و فتن
 - تک نگاری
 - تواریخ خاندانی
 - تفاسیر
 - روایت
 - تراجم
 - سیر
 - سیاست
 - نقائص
 - مکاتیب
 - خطب
 - فتوح
 - وفد نگاری
 - معاجم
 - حدیث

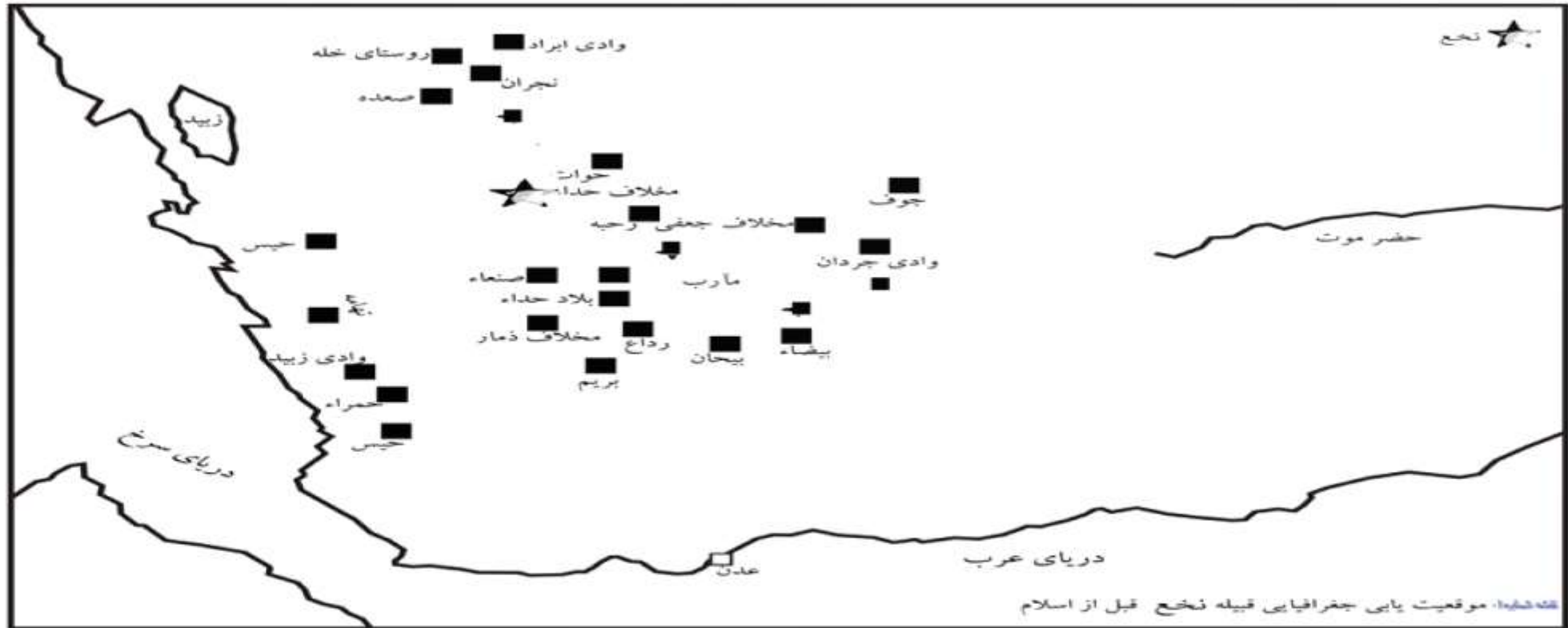
نقد و بررسی اخبار و منابع



خاستگاه و موقعیت قبیله نزع

- قبیله قحطانی--- /عدنانی/نزازی
- قبیله مذحج ---/ایاد و قضاعه/ اجداد جاهلی
- یمن
- طوایف- جمعیت- منازل:
- نجران تا صنعا
- قبیله شهری
- تعاملات درونی و فراقومی
- رویکرد هویت گرایانه به ایام العرب
- مشاهیر جاهلی





نقشه: موقعیت یابی جغرافیایی قبیله نخع قبل از اسلام

-
- آبراهه ها و ساقه های سخت سر سبز و پشت سر هم آبهای جاری زمینه هایش سیراب و نرم و قابل کشت ریشه هایش به هم در پیوسته وارد شونده به آن شگفت زده و گوسفندان چوپانش دلزده سنگریزه ای که در آن هست و نه گرمایی آنکه در آنجا پناه گیرد هراسی ندارد و آنکه وارد شود با ممنوعیتی روبرو نمی شود

اسلام پذیری

معاذ بن جبل

سریه امام علی بن ابی طالب (ع)

وفد نخع (هیئت های نمایندگی)

تدابیر رسول الله (ص)

ماموریت نخعی ها

گرایش به اسلام

ارزشهای اسلامی

نهادهای دینی و مدنی

ماموریت های تبلیغی

ماموریت های تعلیمی

ماموریت های نظامی

برخورد با مرتدین

برخورد با متابئین

دوران خلفا

- رده و متنابین
- فتوح اسلامی عراق و شام: نخستین فتوح- قادسیه- جلولاء- نهاوند /فتوح
- اسکان در مناطق مفتوحه (عراق، شام، اصفهان، خراسان، ماوراءالنهر..)
- موالات
- اهل الرایات
- جنگاوران
- دوران امام علی (ع): اوج حضور بنی نخب در تاریخ اسلام در قرن نخست هجری

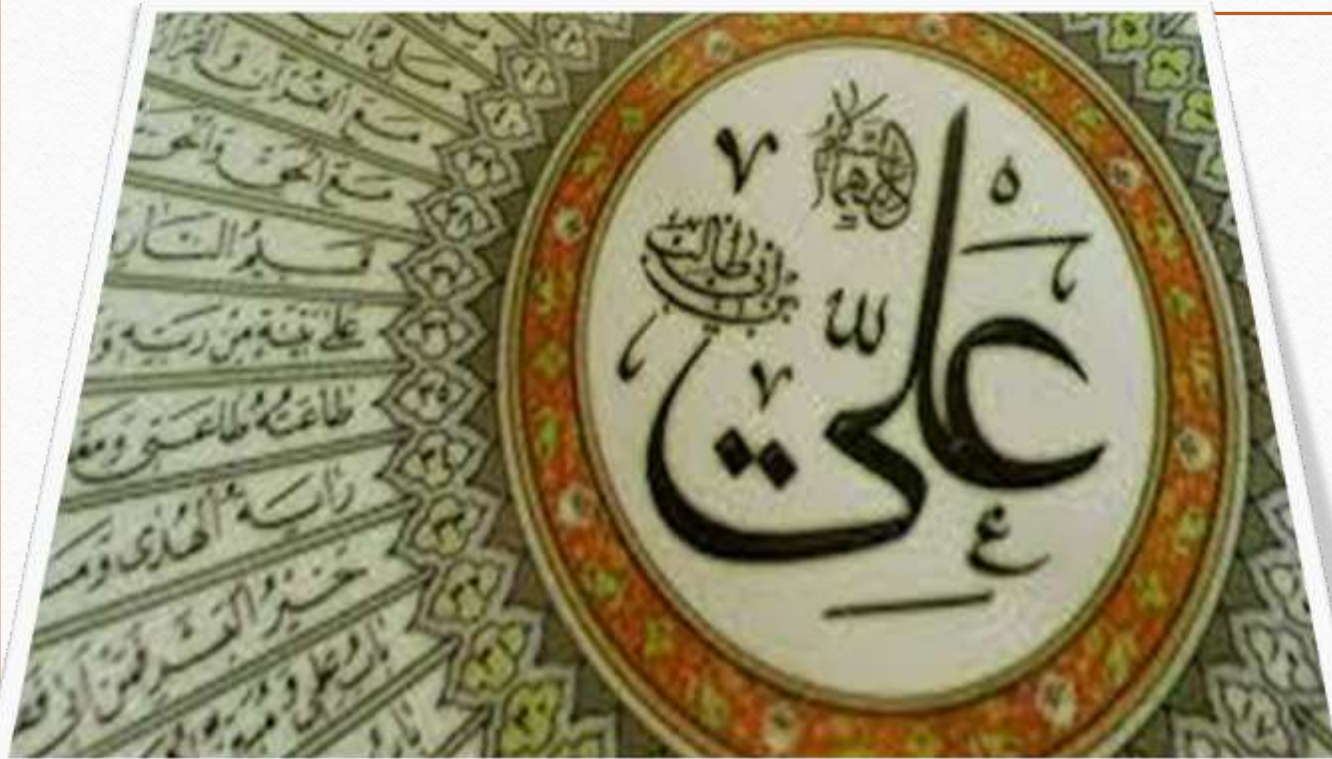
دوران امویان

- مواضع قبیله ای و فردی نزع شام- همگرا
- مواضع قبیله ای نزع عراق--- واگرا
- مواضع فردی رجال نزع عراق---مبهم/ابراهیم نخعی
- مواضع فردی اشراف نزع عراق--- همگرا : هیثم بن اسود نخعی
- مواضع رجال شیعی--- واگرا-تقابل: کمیل بن زیاد نخعی- ابراهیم بن اشتر نخعی
- حضور چندانی در دولت امویان ندارد
- رویکرد قبیله ای بنی امیه
- گرایشهای عدنانی
- گرایشهای شامی
- گرایشهای عثمانی گری/ اموی
- مواضع عقیدتی/شهری/ قبیله ای/تاریخی

دوران عباسیان

- مواضع قبيله ای نخع عراق---بی تفاوت
- مواضع فردی نخع عراق- محدود و انگشت شمار: حجاج بن ارطاه نخعی
- مواضع فردی و قبيله ای نخع شام: مبهم
- مواضع رجال نخع عراق: قضاوت: حفص بن غیاث- شریک نخعی- حجاج بن ارطاه نخعی
- فرایند تحول معنادار از مواضع فردی و قبيله ای به سوی فرهنگ اسلامی و شیعی
- دعوت عباسی
- دولت عباسی
- عصر اول عباسی

قبيله نخع و تشيع



- سريه امام علي بن ابي طالب(ع) در يمن
- ماموريت نخعی ها در يمن
- فراخوان خليفه دوم
- مالک بن حارث نخعی در مدینه
- اسکان نخع در کوفه
- فتوح ايران
- صحابه
- امارت عمار بن ياسر

خلافت امام علی (ع)

- سپاه امام حسن(ع)
- قیام امام حسین(ع): عدم حضور / هواداران اموی: سنان بن انس و وهبیل نخعی / زنان نخعی
- اصحاب امامان
- رجال شیعی
- اهل علم و دین
- نخع عراق: مواضع فردی و قبیله ای / رجال و اشراف
- مشارکت در امر بیعت و خلافت
- انتقال مرکز حکومت از مدینه به کوفه
- مشارکت در نبردهای جمل- صفین- نهروان
- فرماندهان نخعی: کمیل بن زیاد- مالک بن حارث نخعی- هودّه نخعی
- غارات
- مشارکت در اداره ولایات
- مواضع قبیله ای و رجال

جنبش‌های اجتماعی

عوامل اثر گذار

- رهبران
- انگیزه
- اهداف
- مخاطب
- روش
- ابزار
- بنی امیه/ عمال بنی امیه
- گرایش‌های محیطی/ عقیدتی/ سیاسی
- مواضع فرد/ قبیله

نمونه های تاریخی

- علیه عثمان: نخع عراق/ رجال نخعی
- حجر بن عدی: واگرا-مصلحت های قبیله ای
- مسلم بن عقیل: عدم حضور
- مختار ثقفی: از سکوت تا جدایی ابراهیم بن اشتر
- آل زبیر: پیوستن ابراهیم بن اشتر و مرگ وی
- ابن اشعث: کمیل بن زیاد نخعی و اقدام حجاج بن ارطاه
- آل مهلب
- عبدالله بن جعفر طالبی
- دعوت عباسی: حجاج بن ارطاه نخعی/ ابراهیم بن عبدالله نخعی

از مواضع فردی به قبیله ای
مواضع فردی : همراهی با جنبش ها/ واگرایی/ هوادار امویان
اشراف قبیله ای/ رجال دینی/ جنگاوران/ فتاک / نارضایتی عمومی

عوامل موثر در مشارکت اجتماع

تحولات اجتماعی

سنتهای فرهنگی

نظام قبیله ای

موقعیت اجتماعی

اشراف و شیوخ قبیله ای

مواضع فردی

محافل علمی

موقعیت مذهبی

وابستگی به حکومت

شرایط محیطی

حرکت های اجتماعی

حاکمیت

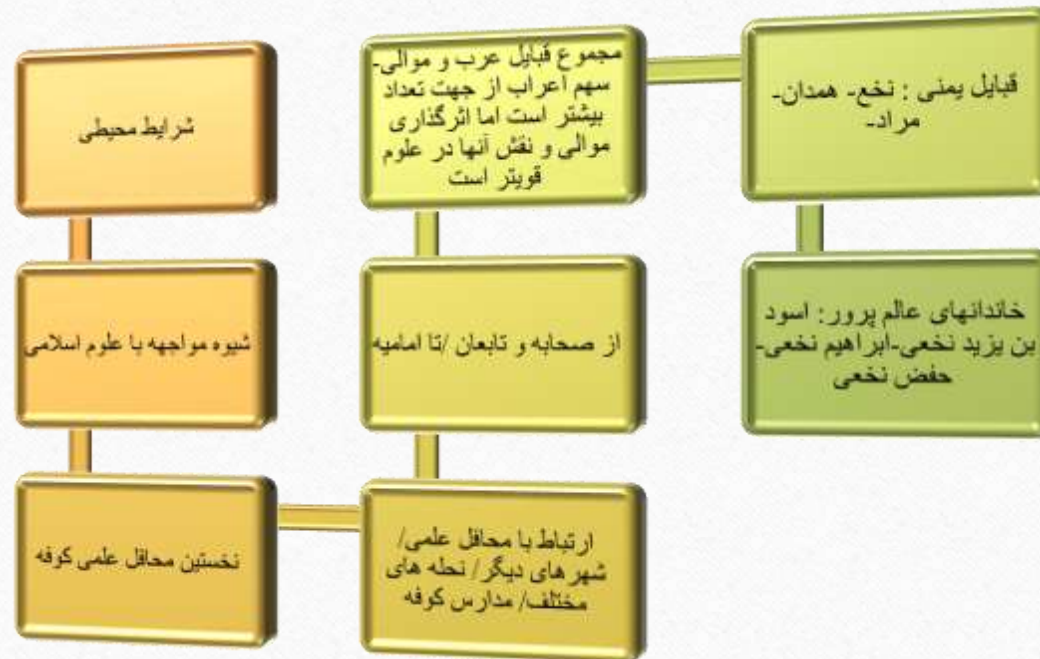
مواضع علمی و فرهنگی

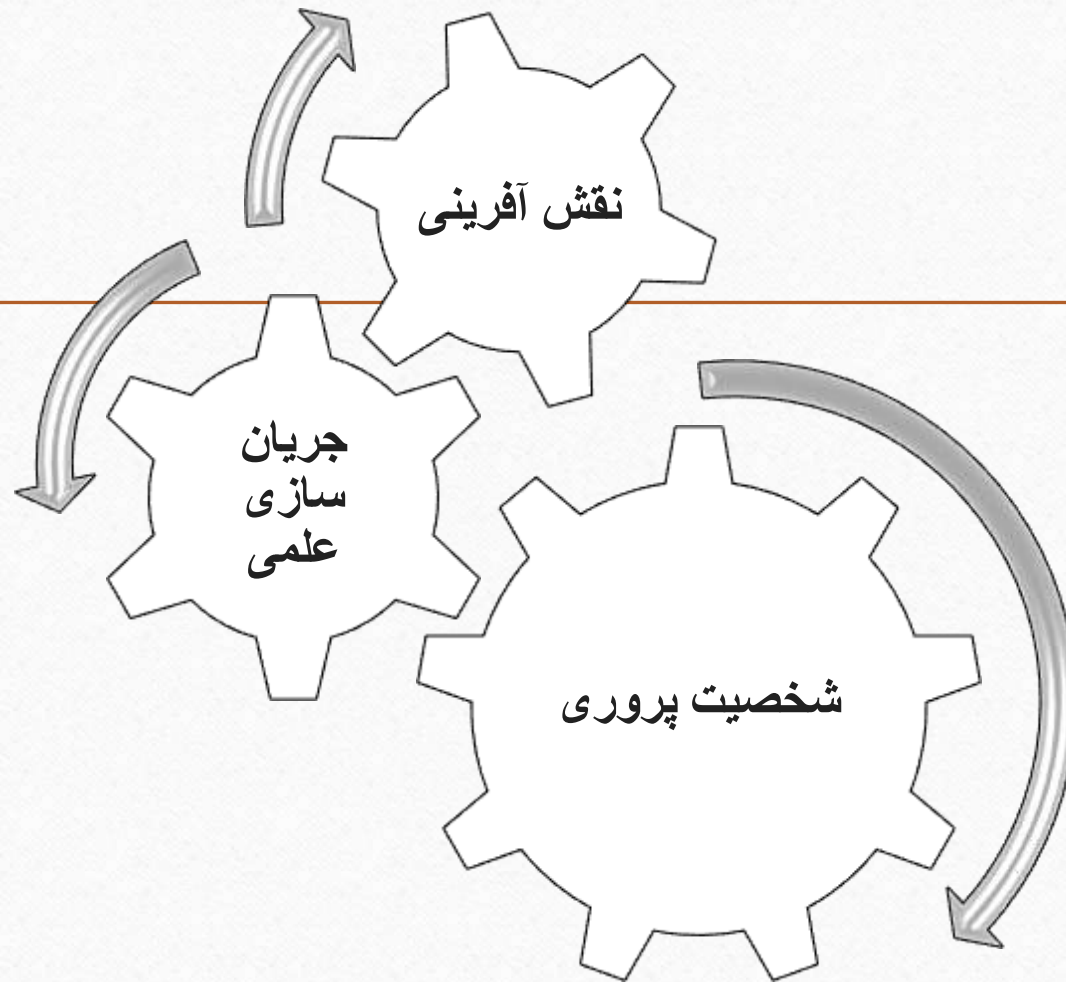
- تاریخ فرهنگی
- فرهنگ دینی
- عالم پروری:
- جریان سازی علمی
- نقش آفرینی:



مدرسه نخب

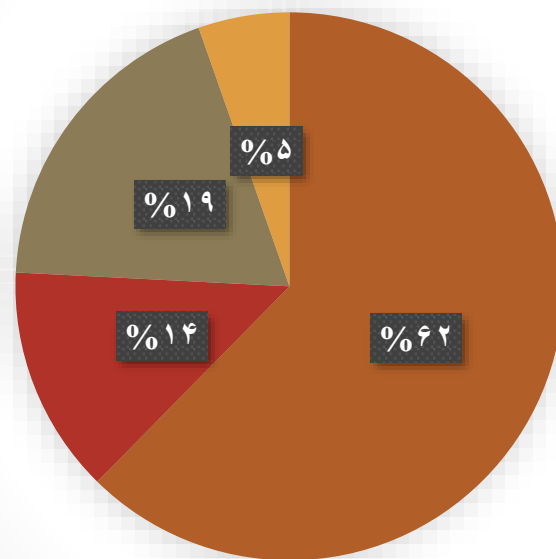
ویژگیهای مکتب نخع





مناصب نخعی ها

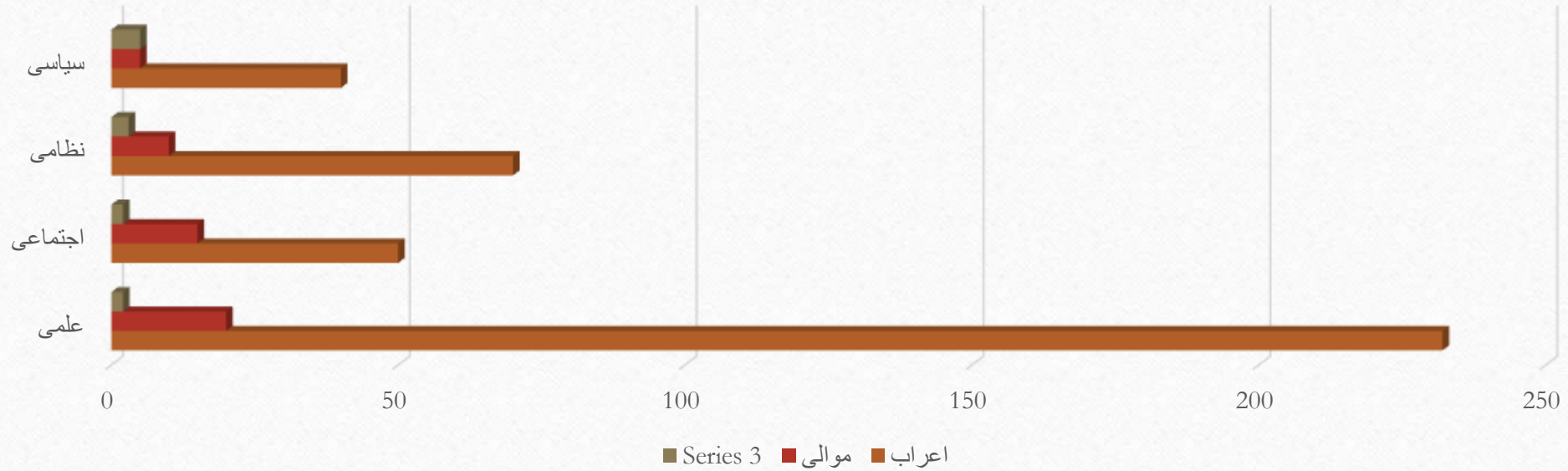
Sales



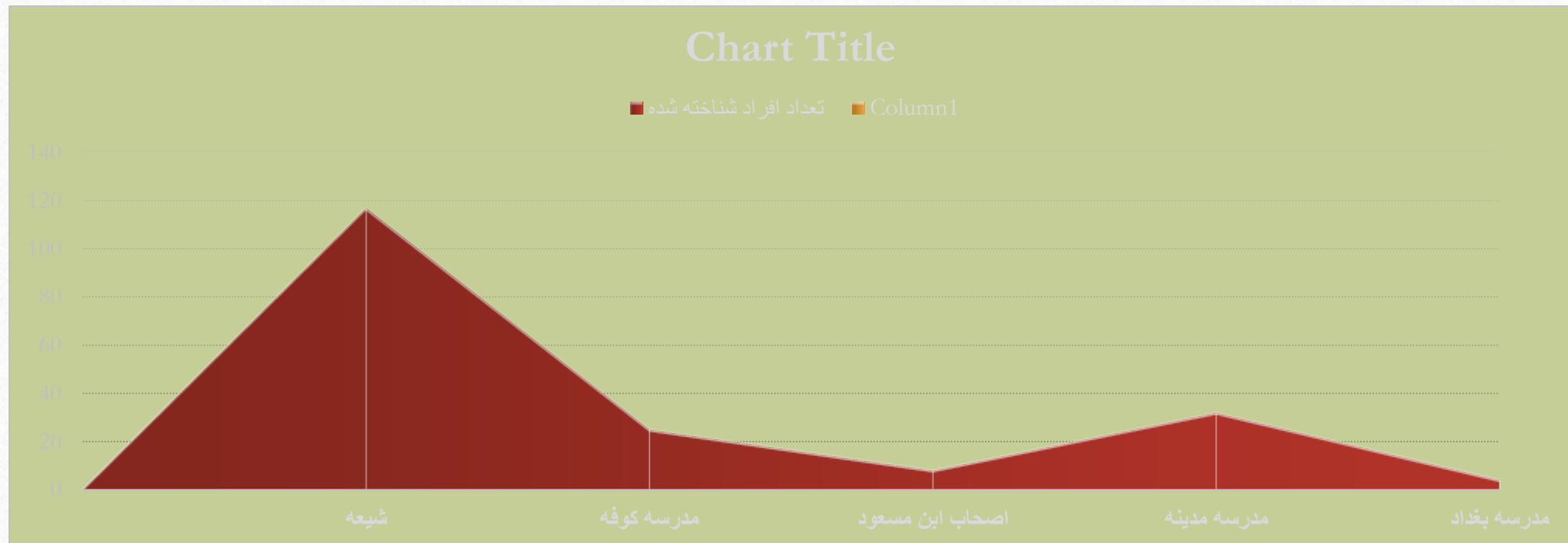
- علمی
- اجتماعی
- نظامی
- سیاسی
- اقتصادی

موقعیت موالی و اعراب نخعی

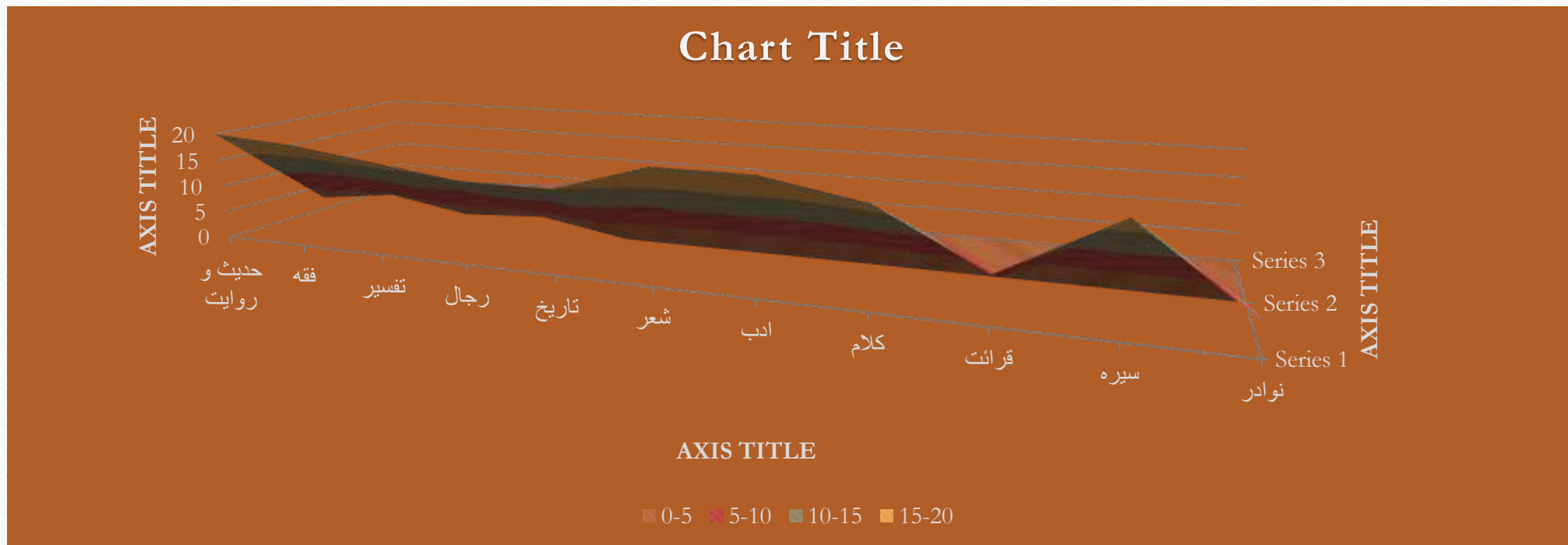
Chart Title



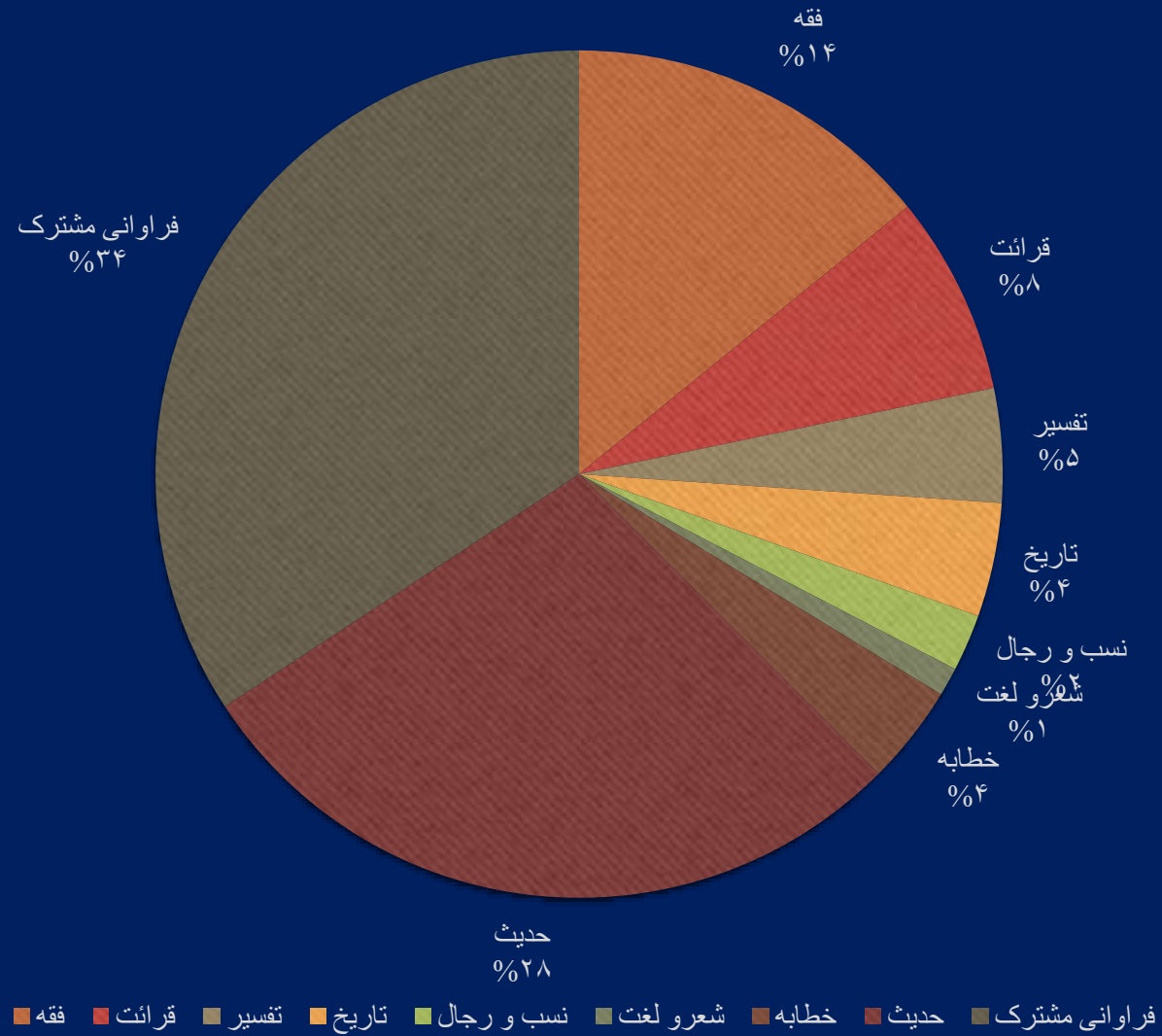
ارتباط نخعی ها با محافل علمی



حیطه های علوم

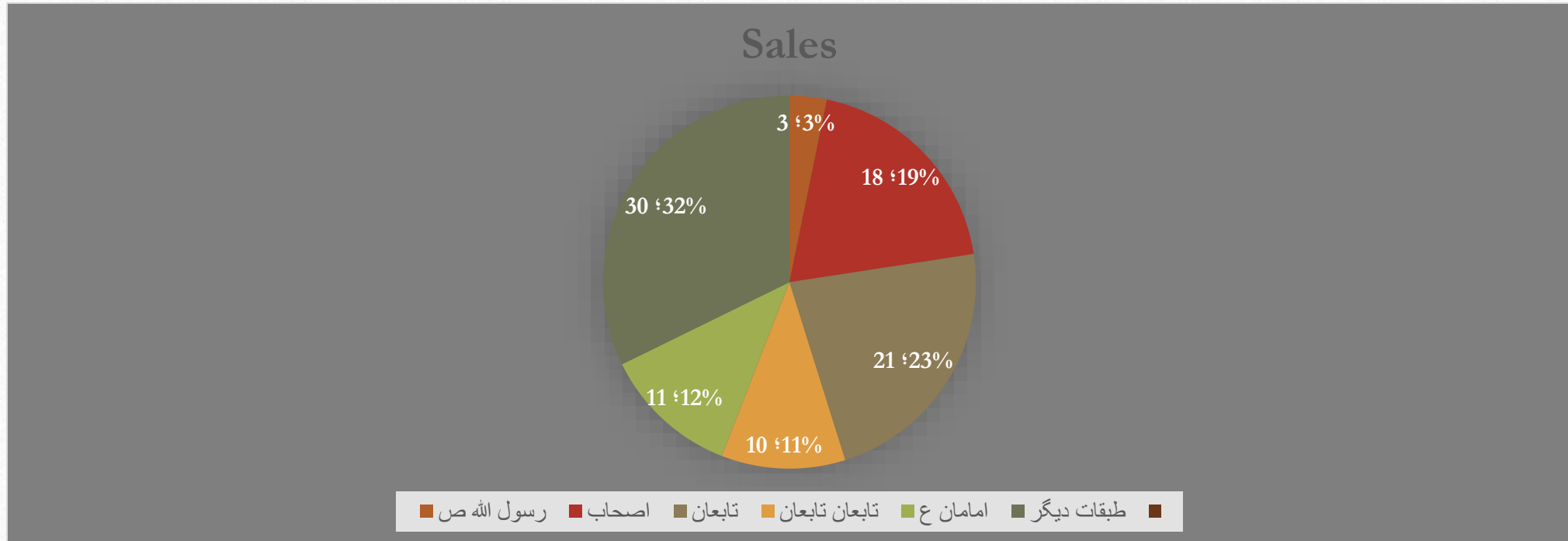


نخعی در یک رشته



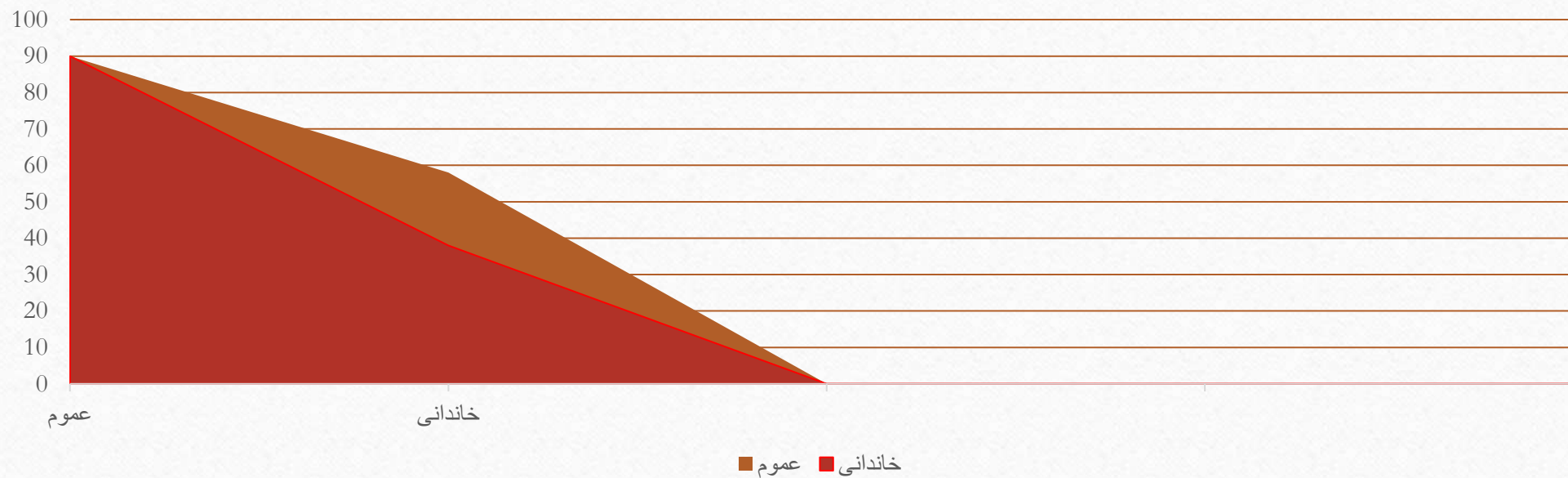
مشايخ و اسناد نخعی

90 مشيخه و سند



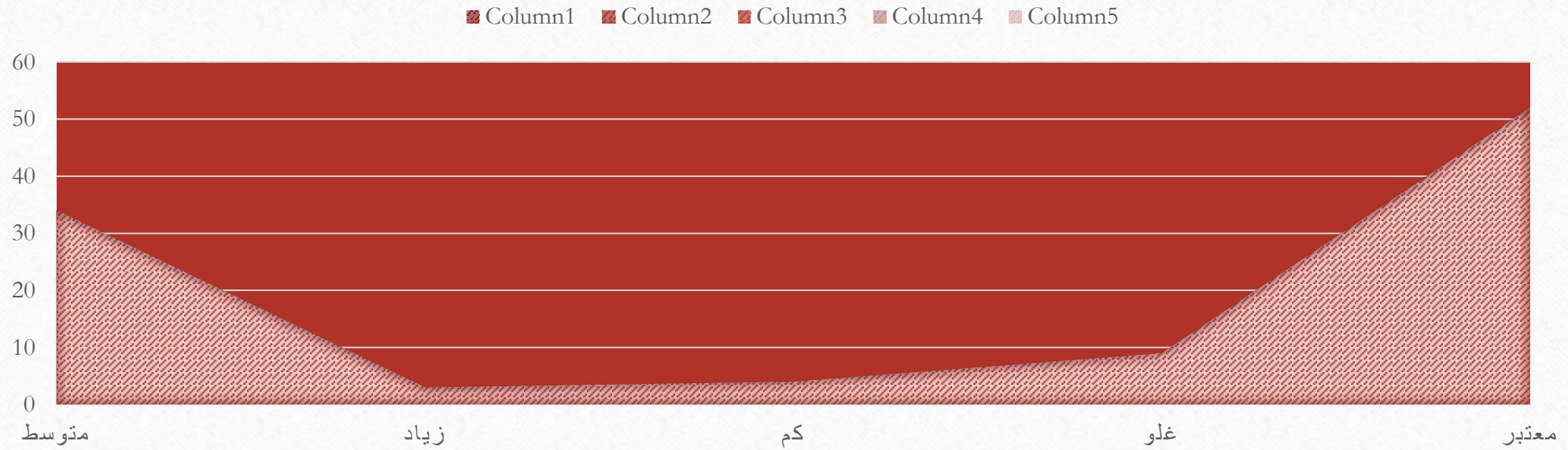
نسبت اسناد به نخع 38 خاندانی

Chart Title

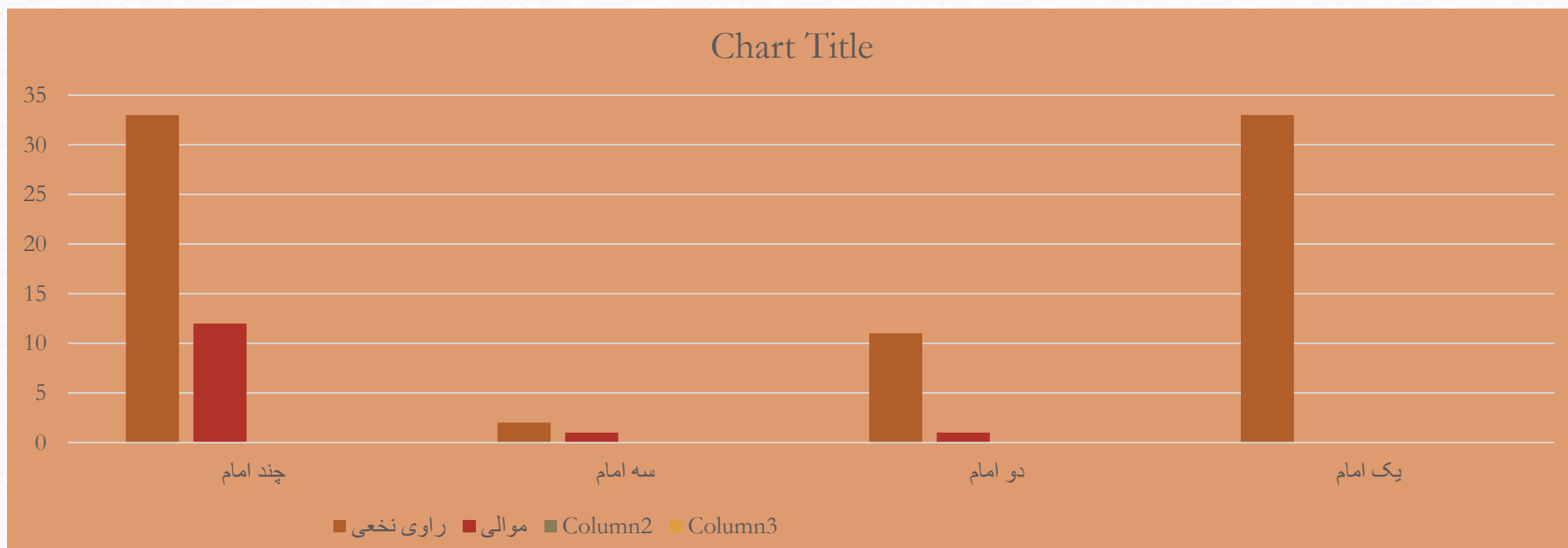


میزان روایت و اعتبار در ۶۱ نفر

CHART TITLE



از مجموع ۲۳۲ روایت از امامان ۷۸ راوی نخعی + ۱۸ موالی



تعداد اصحاب نخعی امامان (ع) - ۷۸



CHART TITLE

■ Series 3 ■ Series 2 ■ Series 1

